

Evangeliet etter Julian

Uautorisert, uverifiserbar, uferdig. Den ikke-autoriserte biografien om Julian Assange er en hakkete, selvrettferdig og fascinerende visjon fra en selvoppnevnt cyberfrelser.

Uautoriserte biografier finnes det mange av. En uautorisert selvbiografi derimot, smak litt på den: Hva slags kategori er det egentlig? *Julian Assange. The unauthorised autobiography*, som ble utgitt i Storbritannia i forrige uke, er en utgivelse der ikke bare hovedpersonen, men også ghostwriteren har trukket seg. Teksten står dermed uten annen avsender enn forlaget, samtidig som den hevder å beskrive en levende person med hans egne ord. Vi snakker muligens om en sjangermessig nyskapning – selv om uautorisert selvbiografi snarere høres ut som en diagnose enn en sjanger.

Man kan da også tolke forlagets utgivelse av råmaterialet til et omstridt bokprosjekt, som et bidrag til den offentlige diagnostiseringen av Assange som case. Den avsenderløse teksten kan lett avfeies som løgnaktig og manipulerende. Det er imidlertid et såpass stort sammenfall med måten Wikileaks-gründeren har ordlagt seg på i andre sammenhenger, og det bildet andre har gitt av ham, at det virker mer sannsynlig at dette faktisk er råteksten fra et lengre intervju med Assange, enn at forlaget skulle ha diktet opp en ren svertekampanje.

Følg kallet. Den siste delens utfall mot journalister, tidligere samarbeidspartnere og de to kvinnene som har anklaget ham for voldtekt, ville umulig ha passert noen normal redigering. Bokens første del fremstår imidlertid som en fortelling

Assange kunne ha utgitt.

Her fortelles det om hvordan unge Julian finner sin misjon. Historien tar form av en moderne kallsberetning, der synet av en Commodore 64 er alle tings begynnelse, mens modemmet er den endelige åpenbaring:

The morning of revelation came not with the computer but with the modem. When I got that I knew it was all over. The past. The old style. Australia as it used to be and the world as it once was.

Forsikringer om at han «ikke vil lyde pompøs» følges av sveipende påstander om datamaskiner som veien til så vel personlig som global frelse: «Vi visste at de ville forandre verden og det gjorde de.»

En uautorisert selvbiografi høres snarere ut som en diagnose enn en sjanger.

Den som snakker fremstår som en klassisk utopist, på vei hvor som helst, bare det er ut av denne verden. I Assanges fremtidsutopi samler vi sammen restene av våre fragmenterte barndommer, lar våre selv oppløse seg i historiens computergenererte strøm og gå opp i en nettformidlet visjon der vi «projiserer våre sinn over hele verden» for å oppnå kontakt med «historiens puls i en blinken-

de markør». Teksten beskriver hvordan han forkaster alle ideer om et tradisjonelt selv, til fordel for et sett av forkledninger, «masker i masker», der hans første kallenavn på nett gir en pekepinn om retningen: «splendide mendax» = «strålende løgner». Dermed synes tonen å være satt.

I den grad det finnes uttrykk for beskjedenhet i denne teksten, er det pseudo-beskjedenhet. Men som en historie om en person som så en mulighet ingen andre hadde sett, og satset alt på den, er denne forunderlige visjonsfortellingen – med alle sine drømmer om å «flytte en stor del av bevisstheten inn i datamaskinen» – faktisk fascinerende.

Drømmer om hans far. Faktaene om Assanges bakgrunn er kjent fra før: En mor med lett hippieaktige frihetsidealer, på stadig flyttefot, med stadig nye «fedre» og kontakt med en religiøs sekt, The Family, synes å ha preget Assange: Scientologi-kirken har vært et av de fremste målene for Wikileaks' kritikk.

Men *måten* oppveksten beskrives på er interessant. I omtalen av morens ene kjæreste forklarer for eksempel Assange (eller pseudo-Assange) hvordan den nye mannen «usurped» hans egentlige (ste)fars plass – med et begrep man heller forbinder med tronfølge i middelalderen enn med moderne familier. I generelle vendinger roses samarbeid og idealisme. Men når han blir konkret er det heller «tronfølger»-synet på livet som makt-kamp mellom alfahanner som dominerer. Det kommer ikke som noen overraskelse at den ensomste av alle ulvene i denne alles kamp mot alle til slutt står alene igjen i ringen.

Oppvekstskildringen tangerer den vel-

Maktkamp: I generelle vendinger roses samarbeid og idealisme. Men med utleveringssaken i kjølvannet av voldtektsanklagene i Sverige.

kjente fortellingen om den farløse, unge mann, på søken etter autoritet, retning, et mål. «Jeg ble tvunget til å finne opp meg selv», forklarer han, og spør selv om han hadde hatt en sikrere identitet om faren hadde vært til stede. At mønstret går igjen i så mange historier er interessant, men selvfølgelig: Utgangspunktet gir ikke resultatet. Den samme faderløse drømmen kan etter alt å dømme like gjerne motivere en til å bli president i USA (Barack Obamas *Dreams of my father*), eller en enmannsterrorist (Anders Behring Breiviks idé om «the fatherless society»), som hackernes hærfører.

Giganten som menneske

Harald Dag Jølle gjør Fridtjof Nansen mest stor og litt liten, men fremfor alt til absorberende lesning.

I **forrige uke** anmeldte jeg Carl Emil Vogts *Fridtjof Nansen. Mannen og verden*, som er god, men som ikke passerte min private lakmustest, å – omsider – gi meg et snev av interesse for polfareri.

Det fikser Harald Dag Jølle med *Nansen. Oppdageren*. Kanskje er det ikke så rart ettersom Jølle er polarhistoriker. Man ser tydelig at han er fascinert, der «allmennhistoriker» Vogt nøyer seg med å være interessert.

Nansen. Oppdageren er like lang som Vogts bok, men like fullt kun et første bind om perioden frem til 1912. Dermed gjenstår det jo å se hvor godt Jølle håndterer de mer kompliserte delene av Nansens politiske karriere, men det får utestå til bind to foreligger.

Autoritære trekk. Likevel kan vi starte i forlengelsen av det siste. Interessen for Fridtjof Nansen i dag koker ofte – og

temmelig paradoksalt – ned til hva som eventuelt kunne ha skjedd hvis Nansen hadde levd like lenge som den litt eldre Knut Hamsun. Ville polarhelten ha blitt nyttig for Vidkun Quisling eller ville han ha blitt motstandsmann?

Her legger Harald Dag Jølle sine egg såpass omhyggelig at han nok sikter mot en mer eksplisitt drøfting enn den Carl Emil Vogt foretar i sin bok. Et sted forteller Jølle om Nansens besøk i keiser Wilhelms Tyskland, der han i dagboken refset den tyske formalismen som «dreppe individet og reduserte folk til tenner i et stort tannhjul». Det taler mot at Nansen skulle falle for Det tredje rike.

På den annen side hadde Nansen sine autoritære trekk, og fnyste i et sitat Jølle gjengir mot Stortinget som «utklekningsanstalt for dilettanter og legmenn!». Nansens forakt for sosialismen var også grunnleggende. Han mislikte sosialis-

mens tanke om å beskytte de svake, noe som var «et umulig brut mod den organiske verdens grundlov», og her kom han vel nazismens tankegods nærmest.

Samtid. Svaret på gåten er ganske sikkert at det ikke finnes noe svar. Om Fridtjof Nansen hadde levd da nazismen brøt løs, ville hans stillingtagen etter alt å dømme ha blitt avgjort av relative tilfeldigheter som førsteinntrykket av Adolf Hitler, synet på politiske ledere i Norge akkurat da, hvilket humør han var i og hvordan alderen hadde endret ham.

Uten noen fordommer og litt hykleri er det vanskelig å leve, så også for Fridtjof Nansen.

Men der historien åpenbart har behov for å forstå hypotese-Nansen, bør mannen selv ha et krav på å bli forstått ut fra hvem han var i live. Det er da også hva *Nansen*.

Oppdageren handler om. Nansen hadde sunne, små interesser i tillegg til de store – pluss humor. Han opptådte svært ofte, og nesten uansett anledning, i en nokså spesiell ulldress. Den måtte han tidsvis forsvare, noe han gjorde med motangrep mot folk som led av motehysteri, eller «Pyntesagen», som han kalte fenomenet.

Og mens han som 23-åring bodde på hybel hos en prest i Bergen, hadde han seg med den 16 år eldre prestefruen. Uten ham ville hun ikke få det hun trengte, for presten var antagelig homo, forklarte Nansen i et brev.

Livlig, nøktern, poetisk. Forfatteren skildrer drømmen, planleggingen, gjennomføringen av og etterspillet etter ekspedisjonene så inderlig, at selv jeg blir interessert i strevet med å skaffe til veie alt fra finansiering til trekkhunder, i kav i isen, i Nansens studier av Ishavets dybde og slimålens nervesystem, i nasjonens henrykkelse i etterkant – dog med den malurten for grønlandsferdens vedkommende, at den ble betalt av en dansk mesen.

Men når han blir konkret er det heller «tronfølger»-synet på livet som makkamp mellom alfahanner som dominerer, skriver Ane Farsethås. Her forlater Assange retten i forbindelse London 13. juli.

FOTO: LEFTERIS PITARAKIS/SCANPIX

Mange hatter. Fortelleren beklager seg, med full rett, over at mediene er mer interessert i hans person enn de faktiske avsløringene. Selv om alle de 250 000 filene i det såkalte *Cablegate* nylig ble lagt ut åpent, er det større interesse for rettssaken mot Assange, enn for å lage journalistikk på disse dataene. Denne boken bidrar til mer av det samme, men det er vanskelig å hevde at Assange skulle være et helt uskyldig offer for personkultusen.

Inntrykket av Wikileaks som et opplyst eneveldt forsterkes av en fortelling der ingen biperson opptrer som mer enn deltager i kortvarige allianser. Bokens

skildring av hvordan Assange i den tidlige fasen kler seg opp i dress for å ha énmannsmøter med seg selv, som Wikileaks' styreformann, sekretær, møteleder og generalforsamling i ett, er kostelige. Beskrivelsen minner faktisk om en scene fra filmen *Fight Club*, der hovedpersonen skjønner at den eneste han snakker med, og planlegger terror sammen med, er seg selv. «Det var nesten på grensen til schizofreni», som Assange/pseudo-Assange selv beskriver sirkuleringen av sine mange Wikileaks-hatter.

En organisasjon basert på én, blir uhyre sårbar. At hans kritikere mener det er

én ting. Men selv i det som tilsynelatende er Assanges egen versjon fremstår hans manglende evne til å bygge en organisasjon på samarbeid med andre, som den største bremseklossen for et prosjekt tuffet på idealer om åpenhet, medvirkning og demokrati.

Realitetsorientering. Etter reisen gjennom hovedpersonens eksentriske idéverden, kommer det som en velkommen realitetsorientering at boken til slutt gjengir noen av de viktigste lekkasjene fra Wikilekas: Misforholdet mellom den faktiske militære gjengivelsen av sivile drepte i Irak og

Afghanistan og den offentlige presentasjonen av de samme hendelsene, er like nedslående nå som første gang opplysningene ble kjent.

Selv en kritiker som Daniel Domscheit-Berg, den tidligere samarbeidspartneren som har skrevet en kritisk bok om Assange, vil ikke trekke noe fra betydningen av den opprinnelige Wikileaks-ideen, selv om han beskriver lederen som aldri så selvopptatt.

Å vurdere Wikileaks' bidrag til offentligheten er dermed en klassisk øvelse i å holde flere tanker i hodet på en gang. Ideen kan være god, selv om opphavsmannen ikke nødvendigvis er det. Sakene kan være viktige, selv om måten de er fremskaffet på blir diskutert. Vil man vite mest mulig, ville jeg i den etter hvert voksende Wikileaks-litteraturen heller holde en knapp på de britiske Guardian-journalistene David Leigh og Luke Harding, særlig deres gjengivelse av varsleren Bradley Mannings historie. Eller Stern-journalistene Holger Stark og Marcel Rosenbachs *Statsfiende* som snart kommer i norsk oversettelse.

Men selv denne forunderlige apokryfe fortellingen om Assange som cyberfrelser har interesse som et dokument over en løpsk idé om et utopisk virtuelt selv.

ANE FARSETHÅS

ANMELDELSE

Julian Assange. The unauthorised autobiography

Canongate. 2011

Mannen og hypotesen: Der historien åpenbart har behov for å forstå hypotese-Nansen, bør mannen selv ha et krav på å bli forstått ut fra hvem han var i live. Her innfrir *Nansen. Oppdageren*. Portrett med dokument og kappe, London 1897.

FOTO: HENRY VAN DER WEYDE/NASJONALBIBLIOTEKET

Harald Dag Jølle veksler mellom livlige sportsskildringer, relativt nøkterne populærvitenskapelige drøftinger og mer poetiske partier. Han jubler sammen med eventyrene når de kommer helskinnet over den grønlandske innlandsisen, men evner også å skildre humøret til en værsyk Nansen som en vinter lengter fra Bergen til Østlandet: «Han hadde vasset gjennom Bergens våte gater. Svarte skyer lå over byen. Termometeret viste mange varmegrader, og barometeret sank og sank og sto snart på jordskjelv.»

Viljestyrke og kompleks. Best liker jeg likevel, som tidligere antydte, at *mennesket* Nansen trer frem, mannen bak den historiske rollen som vi kjenner nokså godt til fra før: Hans viljestyrke og hans kompleks, hans bryske utskjellinger av folk rundt seg og hans poetiske brev til kona og andre kvinner; masser av motsetninger.

Uten noen fordommer og litt hykleri er det vanskelig å leve, så også for Fridtjof Nansen. Britene betalte ham rundhåndet for å holde foredrag, men Nansen forlot

så dette «røgfylte prosaiske land hvor jeg så lenge har kavet omkring, og alle disse vemmelige nutidsmenneskene uten to ord poesi, uten stil, bare spørsmål og røg, fy fanden tvi –».

I USA reiste Nansen rundt i ukevis og sopte inn penger, gjerne en norsk årslønn per foredrag, og nåde agenten hvis noen dollar ikke kom inn slik de skulle. Likevel bega Nansen seg til å skjelle ut amerikanerne som «dette flade publikum som ingen dybere interesser har».

Harald Dag Jølle har skrevet en betydelig bok om en stor og likevel høyst menneskelig mann. Brage-kandidat, synes jeg.

FRANK ROSSAVIK

ANMELDELSE

HARALD DAG JØLLE
Nansen. Oppdageren
520 Sider. Gyldendal. 2011

